

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ
про результати відвідування
Городнянського психоневрологічного інтернату 22.12.2023 та
29.12.2023

м. Чернігів, 2023 рік

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі - НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують, видів поведження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 22 та 29.12.2023 групою НПМ здійснено відвідування Городнянського психоневрологічного інтернату (далі – Інтернат, Заклад, ПНІ).

Відвідування здійснювали наступні члени групи НПМ:

Коренькова Тетяна Юріївна – головний спеціаліст відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – керівник групи НПМ;

Шумна Лариса Петрівна – представник Уповноваженого у Чернігівській області;

Мойсеєнко Анжела В'ячеславівна – представник громадської організації.

Керівництво установи:

Рудькович Михайло Іванович директор Городнянського психоневрологічного інтернату.

Городнянський психоневрологічний інтернат (далі – заклад, установа, інтернат) знаходиться за адресою: вул. Тараса Шевченка, 108-А, м. Городня, Чернігівська область.

Згідно із Положенням про Городнянський психоневрологічний інтернат, затвердженим розпорядженням голови Чернігівської обласної ради від 24.01.2018 № 11, ПНІ є стаціонарним інтернатним закладом соціального захисту, що утворюється для постійного чи тимчасового проживання/перебування осіб зі стійкими інтелектуальними та/або психічними порушеннями, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, соціально-побутового обслуговування, надання медичної допомоги, соціальних послуг та комплексу реабілітаційних заходів і яким згідно з висновком лікарської комісії за участю лікаря-психіатра не протипоказано перебування в закладі (далі – підопічні). Заклад розрахований на перебування 185 осіб. На день відвідування в інтернаті перебувало 183 особи. Серед підопічних 182 жінки та 1 чоловік; 53 підопічних – дієздатні особи, 109 підопічних – особи, визнані у встановленому законодавством порядку недієздатними, 21 підопічний – обмежено дієздатний.

Відповідно до витягу з наказу Міністерства охорони здоров'я України від 14.11.2019 № 1411/38-М заклад отримав ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики за спеціальністю: «Організація і управління охороною здоров'я, загальна практика-сімейна медицина, психіатрія; за спеціальністю молодших спеціалістів з медичною освітою».

Згідно із штатним розписом закладу на 2023 рік медичний супровід підопічних здійснюють: лікар-психіатр – 0,5 ставки, лікар загальної практики-сімейний лікар - 0,5 ставки, лікар-терапевт - 0,5 ставки та сестри медичні -10 ставок.

Територія закладу огорожена, вхід і вихід з території здійснюється безперешкодно. Територія облаштована лавками для відпочинку і невеличким навісом, який має пробиту стелю та потребує ремонту (фото 1,2).

Крім того, територія з лавками та навісом огорожена ще одним парканом та дверима, які можуть зачинятися.

Будівля Інтернату обладнана автоматичною пожежною сигналізацією, ведеться облік наявних вогнегасників, забезпечено їх своєчасне обслуговування.

Працівниками проводиться належне прибирання в спальних кімнатах та приміщеннях загального користування. У кімнатах є необхідні меблі та телевізори. Підопічні підтримують контакти з зовнішнім світом за допомогою мобільних телефонів та Інтернет мережею (у закладі функціонує бездротова мережа WI-FI). Житлові кімнати розраховані на проживання переважно 2 осіб. Забезпечується догляд за ліжковими хворими підопічними: надається допомога у годуванні, здійсненні індивідуальних санітарно-гігієнічних процедур, однак у відділенні з ліжкохворими присутній різкий неприємний запах, що свідчить про потребу у посиленні санітарних заходів.

Приміщення харчоблоку, робочі поверхні та посуд чисті. Неприємні запахи відсутні. Витяжка в робочому стані, приміщення харчоблоку забезпечено гарячою та холодною водою, підігрів води здійснюється електричним бойлером. Санітарні книжки працівників кухні не прострочені, медичний огляд пройшли усі.

У приміщенні їдальні облаштовано умивальники з дотриманням норм ДБН В.2.2-18:2007 «Заклади соціального захисту населення», де є холодна/гаряча вода, а також мило, паперові рушники.

Для забезпечення підопічних основними продуктами харчування власного виробництва у закладі ведеться підсобне господарство. Інтернат має генератори, що забезпечує його функціонування під час відключень електроенергії.

Під час відвідування опитані підопічні скаржилися на грубе, жорстоке ставлення персоналу.

Підопічні забезпечені чотириразовим харчуванням, наявні денне та перспективне меню, однак проба дня не береться. Крім того, до членів моніторингової групи надходили численні скарги на якість харчування.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, стаття 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання, стаття 28 Конституції України).

1. До функціональних обов'язків персоналу закладу не включено пункти про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження відповідно до статті 10 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (фото 4,5,6).

2. Під час відвідування моніторинговою групою було встановлено:

- факти фізичного насилля (рукоприкладства, погрози фізичним насиллям), а саме: під час особистого спілкування з підопічними, останні висловлювали скарги, щодо жорстокого ставлення та застосування фізичної сили щодо себе від співробітників Інтернату. Крім того, моніторингова група звернула увагу на

високий рівень травматизму у Закладі, про що свідчать записи у відповідному журналі (фото 7,8).

- економічного насилля (фінансової експлуатації, відмови у наданні пенсії або заробітку). Під час особистого спілкування з дієздатними підопічними та підопічними, яких цивільна дієздатність обмежена, зафіксовано численні скарги, що вони не можуть розпоряджатися своїми соціальними виплатами або іншими коштами, оскільки гроші або банківські картки їм на руки не видаються, а кошти можна витратити тільки з дозволу та під контролем працівників Інтернату.

- психологічного насилля (словесних образ, обзивання, вимогливості, поведінки або ставлення, які викликають у похилої людини безнадійності та відчаю, безжалісності, безсердечності), а саме:

під час відвідування опитані підопічні повідомили, що їм не дозволяють знаходитись у кімнатах і вони змушені сидіти або в коридорі або в кімнаті відпочинку та дивитися телевізор цілими днями (фото 9,10,11). В цій кімнаті площею близько 40 метрів квадратних впродовж дня проводять дозвілля підопічні 1 та 2 відділення Інтернату за переглядом телепередач, але групою НПМ зафіксовано, що фактично підопічні-жінки похилого віку, вимушені сидіти на підлозі або лежати прямо на стільцях.

Також, підопічні скаржилися, що їм не можна вмикати світло у темний час доби і вони змушені сидіти у темних кімнатах (світло лише в коридорах). Крім того, моніторингова група звернула увагу, що всі підопічні мають однакову зачіску, а саме дуже коротко підстрижені. Як повідомили самі жінки, їх насильно стрижуть і змушують дотримуватись такого стилю зачіски протягом всього часу перебування в Закладі. Група НПМ звернула увагу на пригнічений емоційний стан підопічних-жінок від такого зовнішнього вигляду, а в особистій розмові підопічні та їх родичі зауважили, що такі зачіски є засобом боротьби з педикульозом, який вирує у закладі. (фото,12).

Крім того, групою НПМ зафіксовані численні випадки папульозних висипів на тілі підопічних, яке супроводжується свербінням, розчухуваннями на шкірі, що, ймовірно, схоже на інфекційне паразитарне захворювання шкіри (фото 13,14,15). Такі висипи оброблені зеленкою, а в деяких випадках і не надано медичної допомоги хворим. Самі підопічні коментують цю ситуацію як «чесотка».

Таке ставлення до підопічних є порушенням статті 25 Закону України «Про психіатричну допомогу», згідно з якою особи, яким надається психіатрична допомога, мають право на поважливе і гуманне ставлення до них, що виключає не приниження честі й гідності людини.

Порушення права на життя (стаття 27 Конституції України).

4. Всупереч вимогам наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.07.2018 за № 879/32331 у закладі відсутнє приміщення, яке може використовуватись, як найпростіше укриття.

Порушення права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (стаття 41 Конституції України)

3. Статтею 25 Закону України «Про психіатричну допомогу» закріплене право на власність. Пацієнти мають можливість розпоряджатися грошовими коштами, придбавати, володіти і розпоряджатися предметами, речами, виробами, за винятком тих, використання яких заборонено.

Згідно з вимогами Типового положення про психоневрологічний інтернат, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 957, Інтернат сприяє підопічним в отриманні пенсії (щомісячного довічного грошового утримання), державної соціальної допомоги, що виплачується відповідно до законодавства.

Під час особистого спілкування з підопічними, останні висловлювали скарги про те, що гроші або банківські картки їм на руки не видаються, а витрачаються під контролем працівників Інтернату, а саме: всі банківські картки, перебувають у сейфі у соціального працівника (фото16,17,18). Для того щоб мати змогу витратити якісь кошти на свої потреби підопічні повинні звертатися до адміністрації закладу із заявою певного зразка.

Порушення права на гідні умови перебування (стаття 5 Закону України «Про психіатричну допомогу», пункти 32 та 34 Стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводження чи покарання [CPT/Inf(98)12]).

5. В Інтернаті виявлено численні порушення права підопічних на достатній життєвий рівень та належні умови проживання. Так, групою НПМ було з'ясовано, що в кімнатах, в яких проживають підопічні, відсутні їх особисті речі, а ті які є не промарковані, що порушує право підопічних на приватність.

6. У житлових кімнатах інтернату відсутні кнопки виклику персоналу. У разі виникнення потреби у медичній допомозі у ліжкових хворих мешканців виникає проблема із викликом медичних працівників.

7. Усупереч пункту 34 Стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводження чи покарання [CPT/Inf(98)12]) в інтернаті не забезпечено позитивного терапевтичного середовища, зокрема кімнати відпочинку, які знаходяться в житлових корпусах, обладнано лише лавами та телевізором.

Варто зауважити, що в приміщенні Інтернату є молитовна кімната та кімната для проведення занять по рукоділлю та кулінарії, однак підопічні майже не проводять там час, оскільки в обов'язковому порядку їх змушують упродовж дня перебувати в загальній кімнаті за переглядом телепередач.

Разом з тим, підопічні скаржились, що їх не виводять на прогулянки і вони зовсім не дихають свіжим повітрям.

8. В порушення пунктів 49 та 51 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», виявлено, що продукти харчування зберігаються в холодильниках з порушенням температурного режиму та без забезпечення правильного товарного сусідства (фото,3).

Крім того, групою НПМ було виявлено продукти харчування та молоко в санітарно-гігієнічній кімнаті(фото 19,20). Як пояснив персонал Закладу, їжу в цю кімнату зносять, щоб не залишати в коридорі, оскільки немає окремої кімнати для роздачі їжі ліжкохворим підопічним.

На підсобному господарстві закладу зберігаються великі запаси протермінованої гуманітарної допомоги, яка, вірогідно, не дісталася за призначенням, а, наразі, використовується, як корм для тварин (фото 21,22,23).

Право на охорону здоров'я та медичне забезпечення (стаття 49 Конституції України).

9. Згідно з вимогами пункту 7 Типового положення про психоневрологічний інтернат, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 957, підопічним гарантується надання медичної допомоги, у тому числі екстреної, за наявності медичних показань, консультації, стаціонарне лікування на базі закладів охорони здоров'я відповідно до законодавства.

Під час візиту члени групи НПМ поспілкувались із підопічною Єсиповою Н.М., інвалідом I групи загального захворювання, яка скаржилася на нестерпний біль в ногах та пролежні. Підопічна повідомила моніторів, що зверталася за медичною допомогою до персоналу з проханням обробляти її ноги знеболюючим та більш ефективним лікувальним засобом, окрім зеленки, та в сприянні в консультації у профільного лікаря.

Проте, під час вивчення медичної документації підопічної Єсипової Н.М. з'ясовано, що жодних записів її огляду з даного приводу лікарями не було, відповідно не призначено ніякого лікування, що можна розцінювати як жорстоке та протиправне поводження (катування). Однак, після повторного візиту моніторів через шість днів адміністрація Інтернату за рекомендаціями моніторингової групи викликала лікаря-хірурга задля огляду та надання належної медичної допомоги підопічній та купили препарат для обробки її ніг (фото 24).

Порушення прав осіб з інвалідністю (статті 9, 26 Конвенції про права осіб з інвалідністю, Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», статті 23, 7 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»).

10. Всупереч п. 11.9 ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» окремі санітарно-гігієнічні приміщення повинні бути обладнані тривожною сигналізацією. Привод сигналізації повинен передбачати можливість користування ним людиною, яка сидить на кріслі колісному (на унітазі або користується душем, яка впала та або лежить в будь-якому місці на підлозі). Разом з тим, у санітарно-гігієнічних приміщеннях закладу тривожна сигналізація відсутня. Зазначене вище свідчить про те, що приміщення Закладу не пристосовані для забезпечення потреб осіб з інвалідністю.

Порушення права на захист (стаття 59 Конституції України).

11. Відповідно до статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» переважна більшість підопічних належить до переліку суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу, гарантовану державою, яка полягає у здійсненні заходів захисту, процесуального представництва, наданні допомоги у складанні процесуальних документів.

Проте, у Закладі не налагоджена співпраця з місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, що призводить до порушення права підопічних на професійну правничу допомогу. Однак, при повторному візиті, моніторингова група НПМ запросила представницю системи БПД в м. Городня, з метою сприяння у налагодженні співпраці з даним Закладом. В результаті зустрічі було розпочато перемовини про налагодження співпраці.

Інші порушення.

Заборона рабства і примусової праці (ст. 4, 26 Конвенції про права людини і основоположних свобод, ст. 43 Конституції України)

12. Підопічні (крім недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена) за рішенням директора інтернату можуть за їхньою згодою залучатися до виконання тимчасових робіт, які не пов'язані з обслуговуванням підопічних, на умовах цивільно-правового договору, якщо робота не протипоказана за станом їхнього здоров'я, з оплатою відповідно до акту виконаних робіт.

Зі слів деяких підопічних, співробітники Інтернату залучають їх проти волі до робіт на території та підсобному господарстві ПНІ, зокрема змушують працювати на кухні та виконувати роботи в підсобному господарстві (свинофермі) (фото 25, 26).

Під час моніторингового візиту зафіксовано, що троє підопічних в ранковий час перебували на території свиноферми, яка знаходиться поблизу Закладу. Зі слів підопічних, вони щоденно виконують обов'язки по годівлі та догляду за худобою (однією коровою та близько чотирьох десятків свиней).

Після ознайомлення зі штатним розписом та відповідною документацією Закладу, зафіксовано, що дійсно, діючих працівників на виконання даних робіт офіційно не працевлаштовано, що підтверджує слова підопічних про систематичне їх працевикористання на фермі без належної оплати та дотримання соціальних гарантій.

Підопічні зазначили, що за виконану роботу їм видають 300 грн з особистого рахунку та дозволяють вільно перебувати у своїх кімнатах, що може свідчити про порушене право закріплено в статті 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 43 Конституції України.

Підопічні не можуть залучатися до виконання важкої та безоплатної роботи, яка входить до функціональних обов'язків персоналу Інтернату.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Міністерству соціальної політики України, Національній соціальній сервісній службі України вжити в межах компетенції заходів, спрямованих на припинення та усунення виявлених порушень, зокрема організувати та провести перевірку дотримання вимог законодавства під час надання соціальних послуг Городнянським психоневрологічним інтернатом.

2. Чернігівській обласній військовій адміністрації:

2.1. Вжити невідкладних заходів щодо усунення наведених порушень прав осіб, яким надаються соціальні послуги зі стаціонарного догляду, а також причин

та умов, що сприяють таким порушенням, їх недопущення у подальшій діяльності Городнянського психоневрологічного інтернату.

2.2. Передбачити фінансування для приведення у відповідність до вимог Наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 №579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» приміщень, які можуть бути використанні, як найпростіші укриття.

3. Городнянському психоневрологічному інтернату:

3.1. Розробити та дотримуватися безпекових заходів під час оголошення сигналу «повітряна тривога».

3.2. Забезпечити неухильне дотримання вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та статті 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання, статті 28 Конституції України.

3.2. Внести до посадових інструкцій персоналу пункти про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та забезпечити проведення навчання молодшого медичного персоналу, зокрема про права осіб з інвалідністю.

3.3. Забезпечити організацію взаємодії з центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги та доведення інформації до відома підопічних закладу.

3.4. Здійснити облаштування згідно вимог законодавства прогулянкового майданчика.

3.5. Припинити залучати до виконання важкої та безоплатної роботи підопічних.

3.6. Привести у відповідність порядок зберігання продукції у складських приміщеннях.

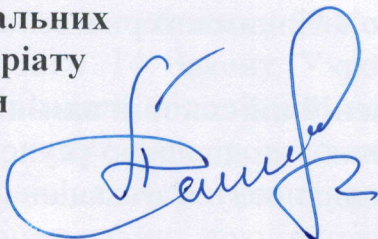
3.7. Облаштувати кімнату для роздачі їжі у відділенні де перебувають ліжкохворі підопічні.

3.8. Припинити обмежувати підопічних у їх праві вільно розпоряджатися власними коштами.

3.9. Посилити контроль за якістю надання медичної допомоги ліжкохворих підопічних.

Додаток: Фотознімки отримані за результатами моніторингового візиту до Городнянського психоневрологічного інтернату.

**Керівник групи НПМ
Головний спеціаліст Відділу
сприяння роботі регіональних
представництв Секретаріату
Верховної Ради України
з прав людини**

Тетяна КОРЕНЬКОВА

Додаток
про результати відвідування місця несвободи
для виконання функцій національного превентивного механізму

фото1

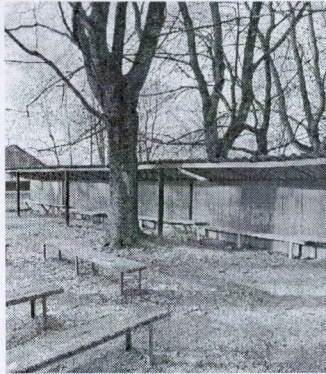

фото 2

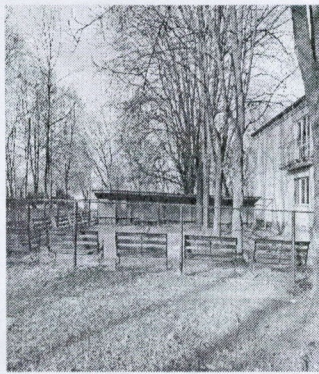

фото 3

фото 4

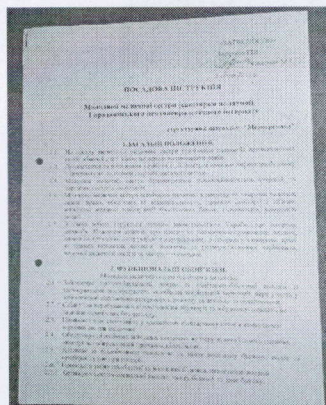

фото 5

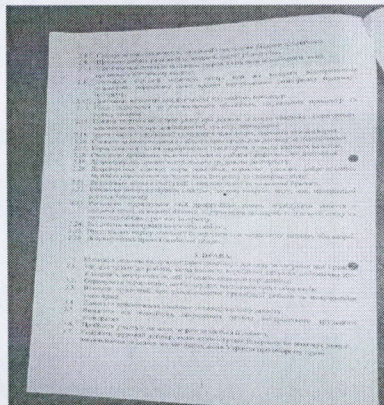

фото 6

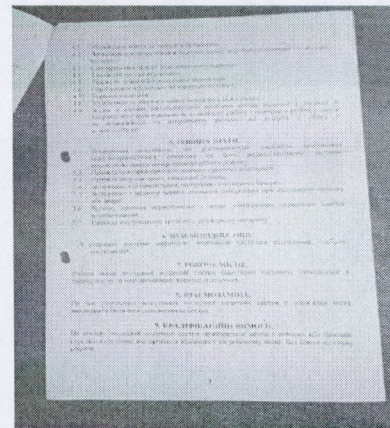

Фото7

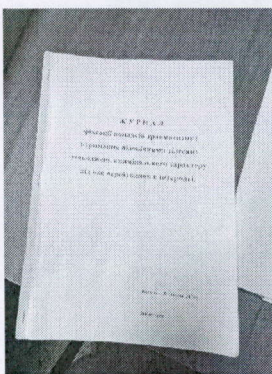

фото 8

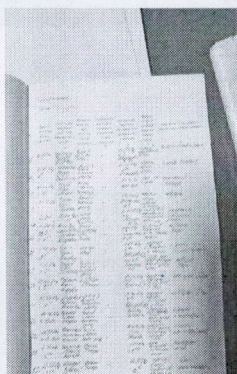
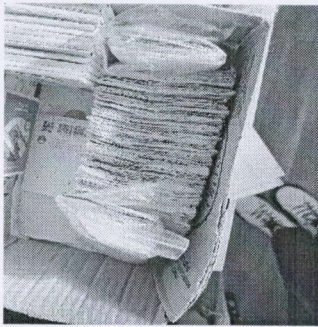

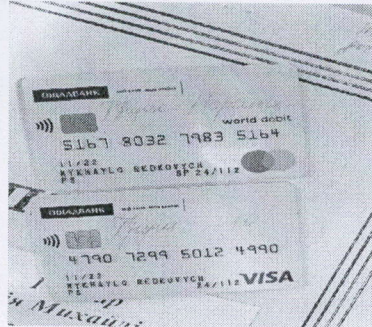
фото 9

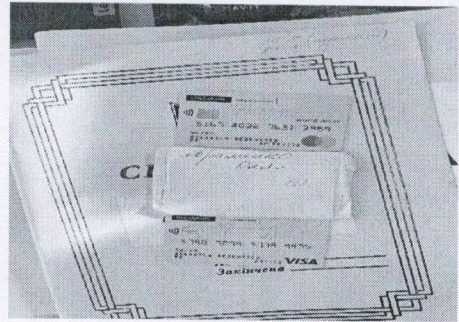
φωτο 16

φωτο 17

φωτο 18

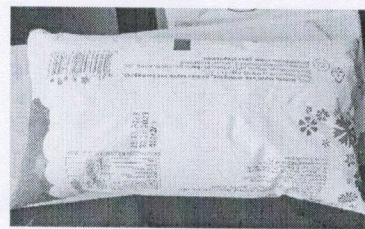
Φωτο 19

φωτο 20

φωτο 21

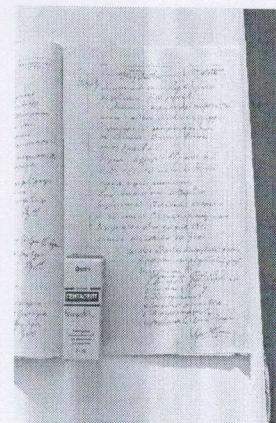
Φωτο 22

φωτο23

φωτο 24

Φωτο 25

φωτο 26

